

UV RAPPORT 2012:130

ARKEOLOGISK UTREDNING

Ny bebyggelse på Fridhem

Södermanland; Trosa-Vagnhärad socken; Långbro 5:1

Cecilia Grusmark

UV RAPPORT 2012:130

ARKEOLOGISK UTREDNING

Ny bebyggelse på Fridhem

Södermanland; Trosa-Vagnhärad socken; Långbro 5:1

Dnr 421-1412-2012

Cecilia Grusmark

Riksantikvarieämbetet
Arkeologiska uppdragsverksamheten
UV Mitt

Kontoret i Hägersten:
Instrumentvägen 19
126 53 HÄGERSTEN
Tel.: 010-480 80 60
Fax: 010-480 80 94

Kontoret i Uppsala:
Portalgatan 2
754 23 UPPSALA
Tel.: 010-480 80 30
Fax: 010-480 80 47

e-post: uvmitt@raa.se
e-post: fornamn.efternamn@raa.se
www.arkeologiuv.se

© 2012 Riksantikvarieämbetet
UV Rapport 2012:130

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Gävle 2012. Medgivande I 2012/0744.
Kartor är godkända från sekretessynpunkt för spridning.
Lantmäteriverket 2012-07-11. Dnr 601-2012/3029.

Bildredigering Karlis Graufelds
Layout Henrik Pihl
Tryck/utskrift E-Print, Stockholm 2012

Innehåll

Sammanfattning	6
Inledning och syfte	6
Natur- och kulturmiljö	6
Metod	7
Resultat	7
Administrativa uppgifter	9

Figurer

1. Utredningsområdet markerat på utdrag ur Gröna kartan. Skala 1:50 000.	10
2. Utredningsområdet markerat på utdrag ur digitala Fastighetskartan. Skala 1:10 000.	11
3. Plan över utredningens schakt och de sentida lämningarna. Skala 1:1 000.	12

Riksantikvarieämbetet, UV Mitt, har genomfört en särskild arkeologisk utredning av fastigheten Långbro 5:1 utanför Vagnhärad. Inom fastigheten fanns en gammal grustäkt, sentida bebyggelse lämningar efter lägenheten Fridhem och spår av diverse markförstörande verksamheter. Utredningen kunde konstatera att knappt någon ursprunglig mark fanns bevarad och resulterade inte i några nya fornlämningar inom utredningsområdet.

Sammanfattning

I samband med förfrågan om avstyckning och bygglov inom fastigheten Långbro 5:1 i Trosa kommun har Riksantikvarieämbetet Arkeologiska uppdragsverksamheten, UV Mitt, utfört en särskild arkeologisk utredning inom området. Syftet var att klargöra om det fanns fornlämningar inom utredningsområdet.

Vid specialinventeringen kunde konstateras att området under 1800- och 1900-talen hade varit föremål för många olika verksamheter och ingrepp som menligt påverkat den ursprungliga marken. Inga fornlämningar kunde återfinnas ovan mark. Några få områden föreföll mindre påverkade av sentida verksamhet och valdes ut för utredningsgrävning, men inte heller under mark påträffades något av arkeologiskt intresse.

Utredningen resulterade inte i några nya fornlämningar inom fastigheten Långbro 5:1.

Inledning och syfte

Med anledning av förfrågan om avstyckning och bygglov inom fastigheten Långbro 5:1 sydväst om Vagnhärad (fig 1 och 2) har Riksantikvarieämbetet Arkeologiska uppdragsverksamheten, UV Mitt, utfört en särskild arkeologisk utredning inom fastigheten. Detta enligt beslut av Länsstyrelsen i Södermanlands län 2012-04-24 (dnr 431-1879-2012). Utredningen omfattade en yta om cirka 9000 m² (fig 3).

Syftet med utredningen var att klargöra om fornlämning fanns inom området. Beslutet om en utredning inom fastigheten motiverades bland annat av närheten till fornlämningsområdet för stensättningen Trosa-Vagnhärad 303:1.

Natur- och kulturmiljö

Området utgörs av ett brutet landskap med inslag av större skogspartier söder om Trosaån och drygt en kilometer sydväst om Vagnhärad's samhälle. Utredningsområdet låg i skogsmark sydväst om en bergshöjd och gränsade i väster till åker- och ängsmark, varifrån det skiljdes av ett åkerdike. Höjden över havet varierade mellan 25 och 40 meter, vilket gav förutsättningar att finna lämningar från yngre delen av stenålder och framåt (fig 2).

Det fanns inga kända fornlämningar inom fastigheten Långbro 5:1, däremot en stensättning, Trosa-Vagnhärad 303:1, belägen på ett impediment strax väster om utredningsområdet. Närområdet är rikt på lämningar exempelvis gravfält (Trosa-Vagnhärad 138:1, 139:1, 141:1), friliggande rösen och stensättningar (Trosa-Vagnhärad 143:1-2, 311:1). Området ligger inom riksintresse Trosaåns dalgång, ett av Södermanlands fornlämnings-tätaste odlingslandskap, med till exempel rika bronsåldersmiljöer i trakten av Vagnhärad.

Metod

Utredningen inleddes med en begränsad kart- och arkivstudie följt av en specialinventering/fältbesiktning. Den senare innebar en noggrann okulär besiktning av utredningsområdet och dess omedelbara närhet med avsikt att identifiera nya fornlämningar ovan mark samt att välja ut lämpliga lägen där fornlämningar skulle kunna ligga dolda under mark. Därpå följde en dags utredningsgrävning då sökschakt togs upp med hjälp av grävmaskin på de utvalda lägena. Vegetation och jord avlägsnades ned till orörd nivå och schakten rensades vid behov med handredskap. Schakten mättes in med DGPS och dokumenterades, varefter de fylldes igen.

Dokumentationen gjordes i Riksantikvarieämbetet UV:s fältdokumentationssystem Intrasis, medan GIS-bearbetning gjordes i Intrasis Analysis och ArcMap.

Resultat

Kart- och arkivstudien gav ett ganska magert resultat. Första belägg för fastigheten är på kartor från 1820-talet då här uppges ha funnits en sandgrop (Lantmäteristyrelsens arkiv 04-TRJ-54). En byggnad syns på Häradskartan från 1897-1901. 1924 säljs fastigheten, lägenheten Fridhem, till telefonarbetaren E. E. Fors (Lantmäteristyrelsens arkiv 04-TVA-1228). I akten anges också att lägenheten var ett ”f.d grustag och nu försäld från allmanningen Fän No 1”. I övrigt har här enligt muntliga uppgifter i senare tid förekommit såväl keramiktillverkning som jordgubbsodling. Det vid utredningstillfället raserade boningshuset innehöll enligt uppgift ett par mindre lägenheter som beboddes av bröder. Inga skriftliga källor har kunnat återfinnas.

Vid specialinventeringen besiktigades utredningsområdet och dess omedelbara närhet. Förutom den redan kända stensättningen Trosa-Vagnhärad 303:1 kunde inga lämningar ovan mark iakttagas. Däremot kunde konstateras att marken inom fastigheten hade påverkats menligt av allehanda verksamheter sedan grustäkten anlades här på 1820-talet. Med undantag av den nordvästra delen, i kraftigt östsluttande skogsmark ovanför grustäkten, föreföll det inte finnas någon orörd markyta inom fastigheten. Sydöst om den gamla grustäkten hade den mjuka sandiga marken rivits upp av maskiner vid skogsavverkning och spår av små bränder, eventuellt efter stubbar, syntes här och var.

På den centrala delen av fastigheten låg rasmassorna efter det ovan nämnda bostadshuset samt två källargrunder. Nordöst om huset hade sluttningen fyllts och planats ut till en grusad gårdsplan, fram till vilken den gamla vägbanken från söder ledde. Norr om vägbanken fanns rester av en för länge sedan ihopfallen ladugård samt rester av ett svinhus som grävts in i sluttningen. Hela området hade röjts på sten som lagts upp som murar runtom fastigheten. Invid åkermarken, centralt på fastigheten, syntes rester av den gamla sopgropen innehållande emaljerade kärl och plåtburkar et cetera.

Tabell 1. Schakt.

Schakt nr	Storlek (m ²)	Djup (m)	Beskrivning
200	5×1,2–2,5	0,3	NO–SV. Matjord 0,2 m. Grus/silt. Fynd av tegel, rödgods, lerkrukor, trådspik etc. En anläggning/härd A201, bedömd som sentida.
202	6×2	0,2–0,3	VNV–OSO. Matjord 0,2 m, grus/silt. Fynd av tegel, yngre rödgods, fajans etc. En anläggning/stolphål A203, bedömd som sentida.
204	6×2	0,3	N–S. Matjord 0,1 m, därunder sandigt grus. Fynd av tegel etc.
205	4×2	0,6	N–S. Fyllnadsmaterial, 0,4 m dj, därunder grusig sand. Fynd av tegel etc. Schaktet låg i den gamla väg som ledde upp till gården.
206	5×2	0,7	N–S. Bärlager 0,3–0,4 m dj, därunder grusig sand. Fynd av tegel, rödgods etc. Plan yta tolkad som gårdsplan/parkering
207	6×2–2,5	0,3–0,4	N–S. Bärlager 0,2 m dj, därunder grus med siltfläckar. Fynd av tegel etc. Plan yta tolkad som gårdsplan/parkering.
208	4×2	0,3	NV–SO. Fyllnadsmassor 0,2 m dj, därunder grus. Fynd av tegel, rödgods etc. Schaktet låg intill den raserade byggnaden.
209	6×2	0,2	NV–SO. Mo, 0,1 m dj, därunder grusig sand.
210	4×2	0,3	NV–SO. Mo 0,1 m dj, därunder sand med inslag av sten.

Över hela fastigheten syntes även spåren av jordgubbsodlingen i form av små spridda jordgubbsplantor. Området fotograferades med digitalkamera och några ställen, där det möjligen skulle kunna finnas orörd mark bevarad, sågs ut för utredningsgrävning.

Vid utredningsgrävningen upptogs åtta schakt om cirka 5×2 meter vardera (fig 3, tabell 1).

I samtliga schakt, förutom de två nordligaste (S209 och S210), framkom ett fyndmaterial som uteslutande var recent, exempelvis tegel, moderna lerkrukor, glaserat rödgods, trådspik, fajans. Fynden tillvaratogs inte. Den stora mängden keramiskt gods som återfanns ger stöd för uppgiften om att keramiktillverkning eller ett krukmakeri förekommit på platsen. I de två sydvästligaste schakten framkom två anläggningar, en härdbotten i S200 och ett stolphål i S202. Fyllningen i såväl A201 som A203 innehöll ett recent fyndmaterial och anläggningarna bedömdes vara sentida. I schakten syntes spåren efter sentida verksamheter och ingen ursprunglig markhorisont kunde återfinnas, trots att samtliga schakt undersöktes till orörd jord. I de två nordligaste schakten uppe i skogsbacken var marken visserligen ursprunglig, men inte heller här påträffades något av arkeologiskt intresse.

Administrativa uppgifter

Riksantikvarieämbetets dnr: 421-1412-2012.

Länsstyrelsens dnr: 431-1879-2012.

Riksantikvarieämbetets projektnummer: 12242.

Intrasisprojekt: UV2012:72.

Undersökningstid: 14 och 30 maj 2012.

Projektgrupp: Cecilia Grusmark och Susanne Östlund.

Underkonsulter: Foria AB

Exploateringsyta: 9000 m².

Utredd yta: 9000 m².

Läge: Ekonomiska kartan 9H 7J.

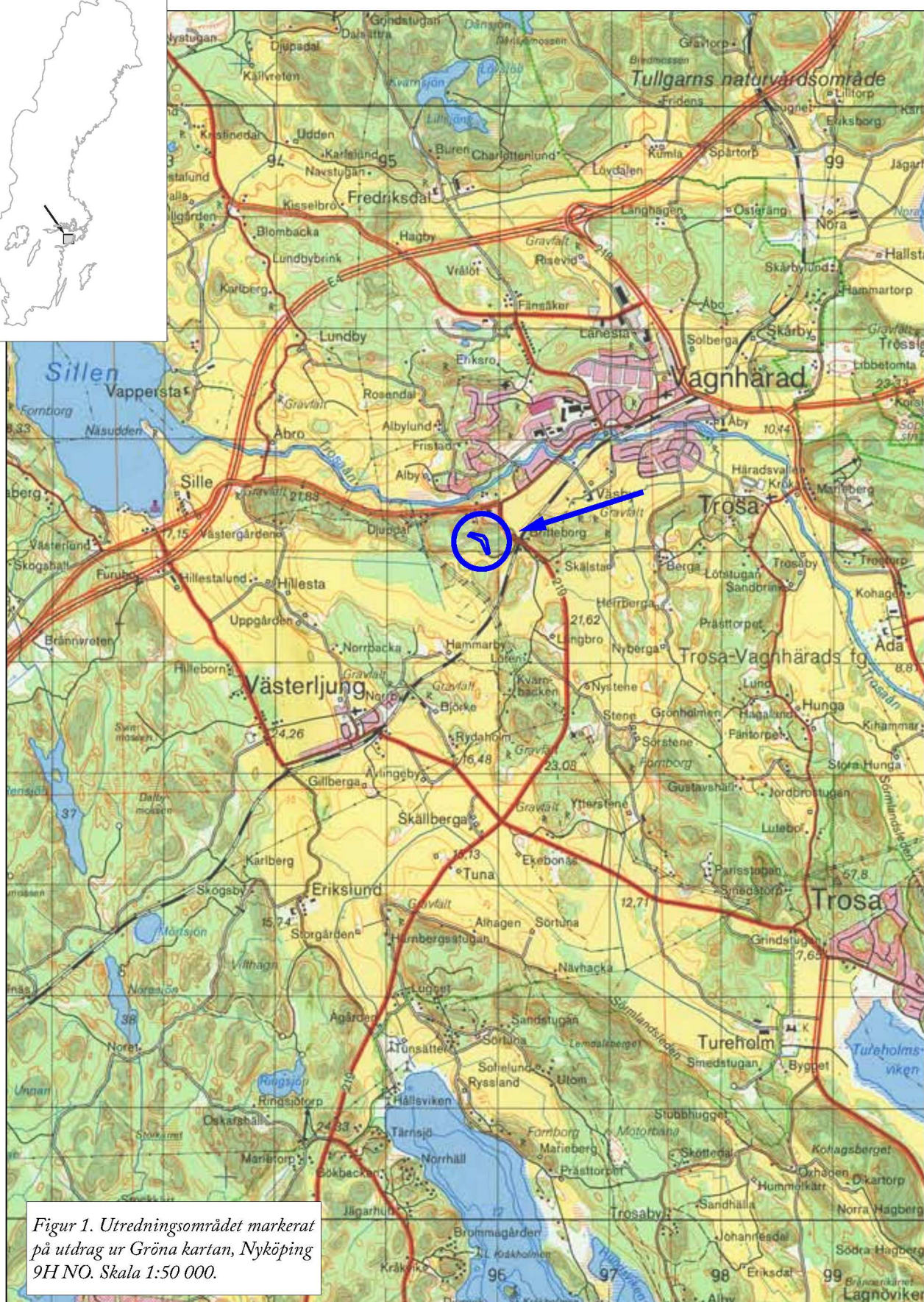
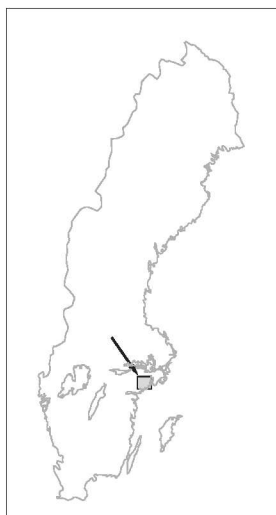
Koordinatsystem: Sweref 99.

Koordinater för undersökningsytans sydvästra hörn:

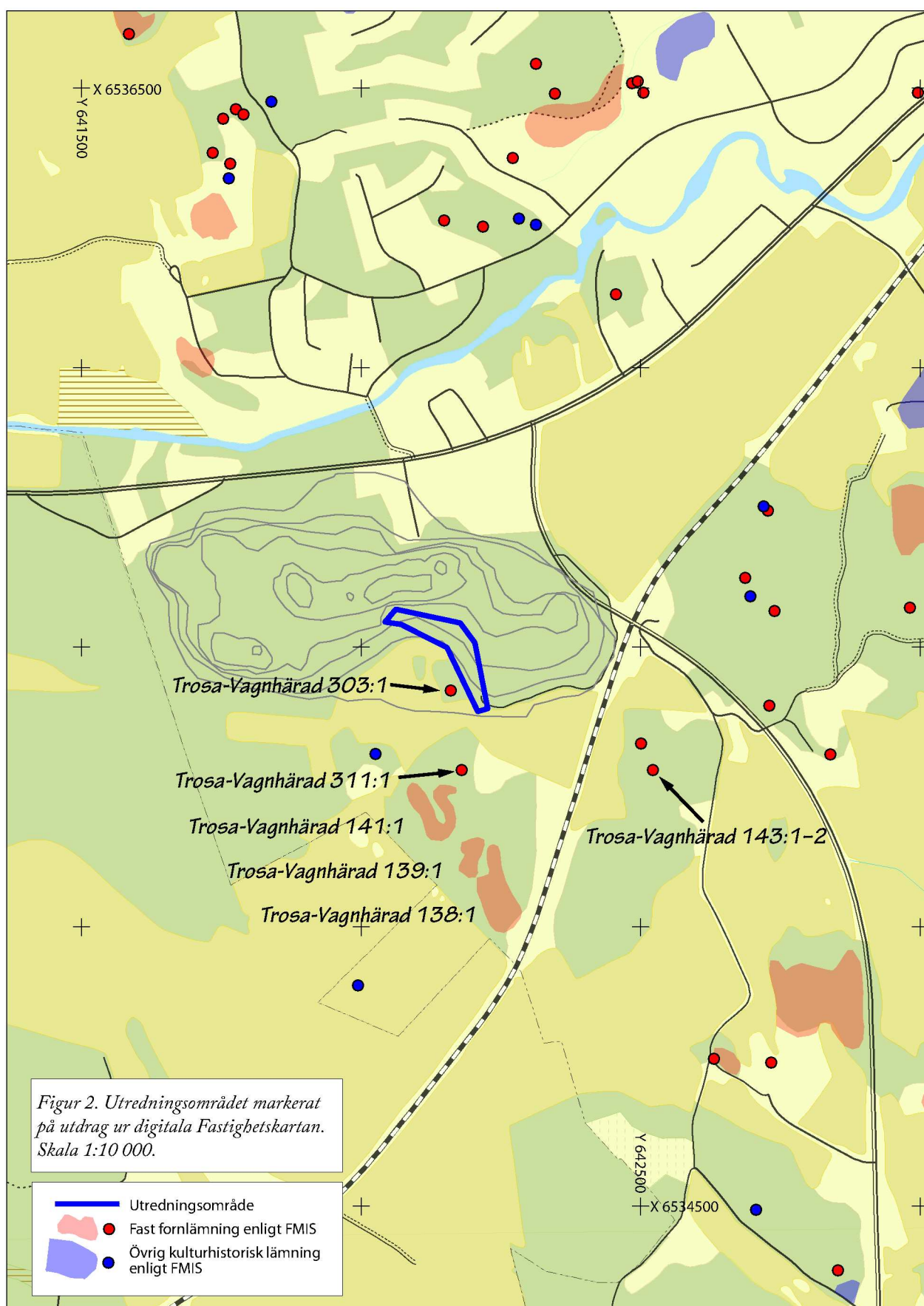
x 6535385 y 642208.

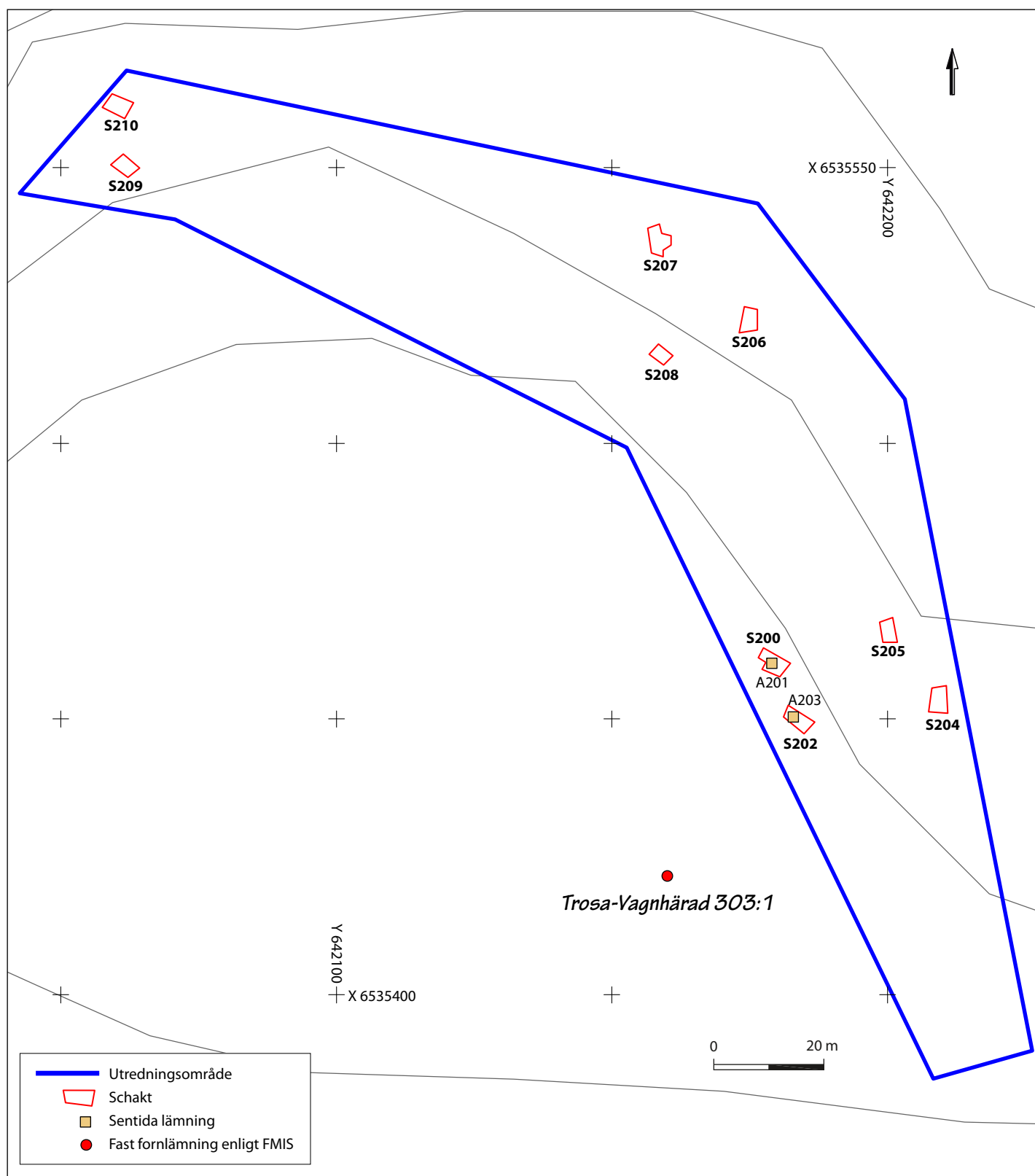
Dokumentationshandlingar som förvaras i Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA), RAA, Stockholm: -.

Fynd: -.

Figur 1. Utredningsområdet markerat på utdrag ur Gröna kartan, Nyköping 9H NO. Skala 1:50 000.

Figur 3. Plan över utredningens schakt och de sentida lämningarna. Skala 1:1000.

